Dietro, un inmiane collosso ch'agita

Cieco il flagel sanquinco E su' morti ululа gliignad'o : urra!

Ma nel diverso martirio, indómito

Scava il ruteno Encelado, Scava del!' orrido collosso il pie... *

* Позаду величезний кольос, що вимахує на слїпо кровавим кнутом і над мерцями реве мов скаженин : урра !

Та серед ріжнородного т--рніня непокоримий украіньский Енцелядо копає і конає підставу під кольосом страшним...

Mario Rapisardi, "Poesie Religiose"

Українці — перший модерний народ.

Великою радістю витаю Нас, Шавовні Панове, що підняли велику гадку регабілїтації і обнови на шої величної бувальщини, яка ясним СЯЙВОМ традиції піднесе наш народ із низького животіння! Давно в душі моїй горіла та гадка і видним "пламенем взялась" у творі "Сон української ночи" — а сьогоднішна анкета виявилась першим почином до великого діла. Тому позвольте мені забрати голос із ширшого становища, а надіючись, що кину кілька гадок, що як раз підходять під основу вашого наміру. Не маю наміру вичерпати усієї теми — та як що голос мій викличе який небудь відрух мисли та дискусії, буду вельми радий ізза сиовненя свого народнього обовязку ; без огляду на осуд пережитого табору.

Даруйте, що мушу затронуги болючі струпи та все ж таки спізнаннє правди покаже нам шлях на будуче, який може весги до певного вислїду. Пора отя-' митатпсь із блудної дороги та вічного нарікання на обставини і сусідів, щойно пізнанне себе і перебудова

своєї вартости може двигнуто нас і поперти наперед наш розвиток.

Украївьський народ заляг компактною масою розного й край від Сяну по Кавказ, чисельно другий між Елавяньскимо народами, що до сьвідомости свого национального "яц — ос/ ганнїй між ними.

Яким робом сталось таке, що у народі обдарованім такими високими загальнолюдськими почутями запикла сьвідомість своєї національної індивідуальности ?

Вибуялий індівідуалїзм одиниць, що не признають ніякого авторитету, хиба під час-пориву; нехтування реального житя, вироблене нападами пустошпи-ків і плодовитістю землі, брак природної і'еоґраФІчної границі України, резіґнацийна туга за справедливістю і кснтепляція над особистими ночуванями, замкненими в крузі родини і власної душі по кождім безуспішнім пориві — не дали українському вародови займитись ; сотворити олноцїльву державну орґанїзапию. Та все у кождій одиниці, де вона б не жила — є вроджене почувапе своєї окремішпости від сусїдних народів сла-вяньских.

Українець прийме чужу мову, приноровить ся; до свого окружепя. увійде в чужу срґанїзацію — та все заховає свою душу душу свого народу, яка дуже ярко вибиває ся серед чужинців, як щось незрозуміле, чуже, неясне для них.

Украïшіеви все остане той іпдивідуалїзм, та високий ідеалізм, та велика туї а, той сьміх крізь сльози і мягкість в почуванях, та норовистість безглядна у чині, з якого не вміє витягнути корости.

Українці — се від самого почину своїх рухів — наскрізь модерний народ. Невдвисть до каиіталїзма і мі-лїтаризма, жиіє у мглистих горизонтах думок — вічний протест проти реальної конечности — все, чим бренить стремліне новочасної культури, являєть ся в украиівьскій душі як щось рідне, щось вже пере-сьпіване у його піснях. Як колись зверне очи на них Европа, з подивом буде стояти перед ним і буде набирати ся від него того богацтва помислів, яке з природи дано найменше знаному пародови. Немає нїнкого

прояву в історії новочасної суснільносги, на якай Укра-їв ці не мали бс ориміру в своїм іоторичнім жатю.

Немає нїякого клясичнїйшого нриміру в еволюцаї "айкращих ідеалїв людства з иостепенним переходом їх на щораз визші верстви — як в історії украіньского народу.

Немає нїякого КОНФЛІКТУ душевних почувань модерної одиниці, ЯКИЙ би не перелив СЯ В ЛЮДОВІЙ ці-юнї украіньского народу.

Ми — наскрізь модерний народ! І на се ми лосинні і можем бути горді, хоч ми ііосдїднг заслугою в історії культури, та безперечно перші в історії так звані "люди", в новочаснім значіню того слова. Що ми не сотворили держави, побіч природного бо-гацтва краю і ґеоґраФІчвоГо положеня, причина лежить в противній нашій душі суспільній мілітарній орґа-лїзації сучасних держав, але в міру як з поступом культури

опадати муть ланцюіи террору — дли нас отворить ся сьвітла будучність.

II.

Українці — як одиниці.

Український народ складаеть ся з одиниць о високім ночут.ю індивідуалізму, з широким горизонтом думок — але без почутя народної одноцїльности, лінивих, непредприемчивих, не виходячих иоза круг своєї родини, нездібних поки-що до сотвореня самостійної держави '

Уаїнцї — се материал для виповвеня люк инь-шим народам, бо дуже сносібні, плодовиті і здорові, але без власної гідносте.

Українська жінка не має почутя національносте, тільки почуте свого родинного "кутика4* з дітьми; вона стараєть ся там притягнути мущину, роблюча з нього батька ролинї ; з тога приводу позбавляє його всякого розмаху до працї в хосен цілого народу, бо се виходить поза круг її "кутика". Українська жінка навіть відводить сзого чоловіка від суспільної робота розважною иорадою, иіо пою "загонистість11 може пошкодити їм, розуміть ся: маїеріяльно, бо иньшої корвети і вартости не знає, ве розуміє і ве узнає, хиба що його праця "для народу" така, що приносить матеріальну користь її і її родині. Українська жінка зі своєю слимачковою натурою не видержує конкуренциї з женщиною націй суеїдвих, вона добра, лагідна, тиха, смирна — але не сильна, не перебігла, не пориваюча! Вона добра до виведеня плоду, але нездібна до сотворена дїтвй народови; як увійде в иодруже з мущиною чужої нації — ту ролю переймає на себе той мущина і виводить її дїти на одиницї чужого народу!

Українець, теоритик, неприємчивий, лїнивий а добродушний, мягкої вдачі, під впливом жінки зами-кает ься в своїм кружку родинвім, добрий батько, але яко народна одиниця — ледащо ! Немає почута національної гідности і одвоцїльности і спільного інтересу нації, нездібний до організації серед мвра, хиба аж під гук боевої труби, материял до мріяної анархістич-ної держави і то не до керми, але на веїетаріянци, на одиницю, що живе з дня на день, жиючи в СФері своїх високих чи низеньких мрій.

Той характер відбиває ся і там, де він тепер може мати власть, — в родиннім житю. Як увійде в иодруже з женщиною иньшої нації, тон його до-мови надає женщина, що своєю леребіглістю уміє використати його заяче серце і недбалість і виховує його дїти на одиниці чужого народу !

Такий характер вашого народу ! Безперечно, що на те зложились з одної сторони лихолїтте, з другої сторони плодовитість землї — що в народї заникло з одної сторони почуте <-или і гідности, з другої пред-приємчивість і почуте масової народної одноцїльности, яка мусить витворитись на ріжнопдодючій землї, де конечна обміна плодів і виробів.

Такий характер украïньского народу для людства

дуже хосенний, бо дає Матеріал животний для загиба-

ючої польської нації, що приносить для людства найвище

розвинену ідею політичного націоналізму, — далі дад

матеріял животний для Росиян, щоби принести люд-

ству розвязане економічно аграрних квестій, — але

характер такий для Українців яко нації є дуже шкїд-

ГЕЕЕЙ ! Х

III.

Українці, як нация.

Ізза вище наведених причин Українці як нація так підупали, живуть розсипані на атоми, цілий народ складаеть ся з самих родин, а радше з самих хат, а кожда хата — то осібна републїка. Для здїй-сненя стремлїнь якого небудь народу важне е почуте національної сьвідомости і гордости на своє "яи — на "я" народу, що має відіграти якусь ролю в істориї сьвітової культури. Та самосьвідомість заникла серед мас, а з поміж інтелїґенциї являеть ся дуже слабкою струею. Українська інтелїґенция в царській Україні зросийщилась, молодїж пішла в ряди інтернационалів без огляду на се, чи не згубить в борбі з царатом ва користь другої нациї свое национальне "я", у цї-лім народі немає почутя своєї вартости, яко нациї і национально!" гордости.

Українська інтелїґенция переняла чужу мову навіть в родині (!), що й но в цїсарщинї спровола отряслась із тої ганьби і прийшла до сьвідомости, що мова е найяркійшим елементом істнованя народу; часть інтелїґенциї заразилась пошестю москвофільства, не-сьвідома того, що характер малоруського народу не підходить під централістичний устрій Великоросса; кращі одиниці з люду в царскій Україні самі собі постановили ціль бутя, витворили братство "Христових братів44, штундистів ; поглубившись у свою душу серед темряви деспотизму — заступили актуальний колись ідеал оборони православної віри релїґійною мрією перетворевя людий ва братів на основі комуністичного устрою...

Так цілий народ на вві затратив на якийсь час почуте ідеалу осібної оранїзацпї, поставленого Хмельницким, Виговским, Дорошенком, Гордїенком, Мазепою, Орликом і т. д., організацій держави, що пособляла-б розвій цілого национального срґанїзму, та змушувала партизанські гурти дооднощльноїкарности істремлїння.

А хоч галицка молодїж 900 рр. вивісила наново стяг самостійної України, той ідеал далеко не досягнув ще інтелігенції в царській Україні, не говорячи уже про широкі маси, які головно складають ся на українську нацию. З розгару ідей тої молодїжи виявив ся той ідеал самостійної України в літературнім творі Па-човского : "Сон української ночи". Як небудь сей твір має технічні великі, навіть дуже великі хиби, та все таки сама тема сотвореня національного ідеалу — занадто важна і могуча, аби збути її осудом Франка> що назвав сей твір "абсурдом".*) Міг Франко знищити автора до щаду за техніку за неосьвячений ареопагом '"символізм та романтизм", — але навіть Фрапкови невільно запечатувати книги, що доторкае всіх струн нашого істнованя яко нациї.

І правдива сьвідома себе нация була б відповіла чиїми вебудь устами чоловікови, що трактує мо: лоді таланти гірше найогиднїйшого проФана, бо поступ культури народу стоїть вище над мсноиилїею і диктаторством хоч як заслуженої одиниці в літературі. Твір явив ся перед почином нової ери в Росії і як би викликав був дискусію над питанием одноцїльносги народньої, хоч би і на все иереиав як твір красний — був би споввив свою задачу • хто знає, чи тепер зри-вада-б ся суперечка галочаноФобів із царьскої України

0 мову, о гнилий запад, що гідна иарафіян темного закутку, а не сьвіточів народу!

Всякі особисті інтереси, партизанство, оборона інтересів гуртів аргументом автохтонности — під носить ся у народї, що не має почутя своєї одноцї.іь-ности, свого суцільного стремлїння, свого громадного ідеалу, перед яким клоните голову ціла нація.

В українськім народї як-раз бракує тої сьвідо-мости інтересу цілої нациї ізза недостачі почутя своєї вартости яко нациї для розвитку людства, що лучилч б усї сили до інтензивного розвою її осібної культури.

Чому се сталось, що народ, який має таку ви разьну ФІЗІОҐНОМІЮ своєї душі, затратив почуте свсєї вартости як осібвої нациї і кидає свого ґенїя в гірло розаиіку чужих народів — чому се сталось?...

Те почуте своєї вартости яко нациї

1 нациопальну гордість підкопало в Україні ці в крайно хибне і тенденційно накипеае чужинцями

*) Гляди Лексиконъ Ьрокгавза и Ефрона Украинская ли Тір ату па.

історичне виховане. Завдяки російським історикам і пересадній критиці з дошукуванєм в історії новочасної демократичної течії, Українця обрабовано з його геройської істориї, обкидуючи великі індивідуальности його нації болотом за одну— хибу, —за їх "недемокра-тизми. Завдяки російській "науці4* приложено мірку демократичних ідей XIX. віку до гетьмавів XVII —XVIII віку і обрабовано їх з заслуженої авреолї, на яку заслужили мученики і борці самостійности української на-циї, що накладали головою за велику ідею. Найбільший поет назвав їх "грядою Москви, варшавским сьмііям", а всі "мужі

иауки" і публіцисти, та дорослі критики в запалі демократичнім трохи не завинули гетьманам, що вони не соціалісти і не знали доґми Маркса і Енґельса. А преціиь Людвік XIV, їх "участник хиба не був демократ, а лишив ся на псе в ношам і у Французкої поступової нації як великий чоловік!

Аби їх належно оцінити, треба увійти в духа їх часу, в сучасну організацію держав — а щойно тодї вони стануть в правдивім сьвітлї. Як зважить ся сучасну їх Европу з абсолютними шляхоцькими прав-лїнлми — то хиба треба подивляти їх, як далеко вони випередили тогочасний культурний сьвіг. Не треба прикладати до усього шабльон "иашого" демократизму, а мірити тих людий по їх житю. по їх страданию, по їх намірах, будь вони викликані любим нам, чи про тивним стремлением, як тільки ті наміри високі, осьвя чені саможертвою — палежить ся їм пошана !

Всі гетьмани, крім може одного двох — наложили буйними головами чи у бою чи на засланню за свої ідеали — честь їм і слава за се, а"пе сплюгавлене їх лиць за те, що вони не були демократами. Не дуже много маем ннніїшних демократів,' щоОи так рішучо і сьміло ставали за свої ідеали, як стояли наші гетьмани за. ідею свого часу ! Та рана болить, болить нас тим більше, що самі їх онуки були тим средством ворожого нашому розвиткови режіму, тим средством, що оилюгзвило чола великим нашим борцям і відібрали народов и пошану до своєї минув-шости, позбавили його традиції! Тільки вродженому ідеалїзмови нашого люду можна завдячувати се, що не змінив ся він у скота, що неживе з дня на день Г

Народ що не знає своєї історії, не поважає її, не є гордий на свою минувшість — не може сотворити ідеалу на будуче, живе як скот наживою хвилі, травить ся і веґетує бездушно а сиосібнїйші одиниці сотнями переходять в ряди народів, що вміють увінчати чин посмертньою славою, щи вміють творити

історію і дають місце їенїеви одиниці, зазначуючи свою ролю в історії всесьвітної культури.

Тане сталось і з украіпським народом — загал зробив ся байдужним ло переведеня свого национального ідеалу сотвореня модерної органїзациї з найбільшою свободою розвитку індивідуалізму; з почутем свого национального "я", утратили Українці на якийсь час той свій ідеал, а сиосібнїйші одиниці' затягнулись в ряди загибаючої нації Поляків, що заступає в культурі найвище розвинену ідею национализму — і вносять критицизм шляхоцко клерикального режіму ; переходить громадно в ряди Великоросів, що сотворили централістичну державу — вносять до її проблємів крєстшо аграрної справи, до розвязаня якої покликаний судьбою що йно хлїборобский украіньский народ в будучій народній своїй державі анархістичного характеру. . . І являєть ся такий куріоз, що украіньский історик кидає вислов: "Мазепа здрадив Росію"; украіньский поет уважає найбільших гпобителїв свого народу Петра Великого і Катерину II. добродіями супроти великих героїв національної независимости України, українського патріота і письменника діти не розуміють нї слова своєї рідної мови і говорять між собою мовою гнобителїв; українські сьвігочі уряджу-' ють концерт в честь свого поета, говорять на нїм мовою тих, що знївечили йому цїле житя, боючись засьпівати свій национальний гимн; украіньскі таланти кидають свого Тенїя, яким обдарував їх наш високий душею народ — в гирло ворожого народу, аби йому дати силу./ проти своєї рідної нації! Украіньскі заступники оО мілїонового народу звертають ся з запитом до ріжних великортий хвилї з запитом : "Бути, Українцям, чи не бути ? — як Ви кажете? . . .

Слава вам, сини украіньскої інтелїґенциї, а мевТ лице палить ся пурпурою від стиду, як почую що за великі дїла творите! .. .

Не диво, що тому народови міг россійский уряд Еакввути на 40 літ указ заборони видаваня літератури!

Представте собі, чи можливо, аби Поляки дали концерт польский на ювілей Сенкевича сьпіваний по вїмецки, аби мав "вигляд європейський!" Чому Полякам не сьмів уряд накинути такого указу ; чому не приневолив ніякого письменника писати мовою тиранів; чому не змусив їх жінки говорити до дїтий по россійски; чому не випер иольскої мови з уст навіть найбільше зависимого урядника; чому не вирвав з гру-дий нїякого Поляка почутя своєї національної гордости ?!

Поляки бо мають традицію свого історичного житя, перед якою всї бють чолом, хоч вона далеко не така гарна і геройска як українська ! Поляки зробили малі 4 нолушднхоцькі повстаня і озорили їх сьвіт лом цїлу ганебну свою історію, а подвижників своїх окрили славою — Українцї зробили кількадесять повстань людових і не тілько не сотворили з них своєї величної історії та не вміли пошанувати ні одного їх героя!

Поляк має почуте вартости свого "яи — хоч вій далеко не такий глубокий і спосібний як Українець ; Поляк почуває себе гордим як син нації, хоч він далеко не має на чолї того пятна індівідуальности, що має від свого народу кождий Українець.

Чому нам не бути гордим на себе, на своїх героїв, на свою минувшість. кили вона така велична і сияе всїми сьвітлотінями ріжних характерів і стремлїнь?! Чому нам оглядати ся круг себе, що за нас скаже той або сей і стосувати ся до його ласки? Вдввім ся в себе, побачимо себе, спізнаймо своє пяи високе з природи, перебудуймо себе, перекуймо сльозаву тугу на крицьову енерґію — а тоді до нас сто сувати ся будуть і прийдуть до нас учити ся, бо в нашій душі є велике творче жерело духа, на яке ;.іи вовинні і можемо бути горді!

Задачею проте грядучого покоління в реабілітувати ношану і честь великих подвижників з XVII. і XVIII. віку, привести в память або у сьвідомість —серед найширших мас традицию історичного житя та боротьби українського народу, кинути перед очи люду постати гетьманів та героїв України в червонім осьвітленю страдания за автомічні стремління, за ідею "Вольної України....*4

Першим кроком до звороту українського відро дженя на шлях сполуки минулих віків з будучностию України, на шлях національного ""сьвідомленн люду традицією самостійного житя Украіии з XVII. віку, була-б народна манї'Фестация з нагоди 250-лїтного ювилею "Гадицкої умови", над якою саме скликано нинiш ну анкету.

Як небудь оцінювати сей Факт історичний — все таки постуляти галицькі своєю далекосягліетю ставлять ПОДВИЖНИКІВ її Вигивського і Немирпча в ряді найсьвітлїйшнх наших провідників. — Сим Фактом виявила Україна такі стремління, які до ниві не стратили своєї актуальности, сим Фактом поставлено такий монумент нашої самосьвідомости від перших починів новітнього нашого історичного житя, яким •не може повеличати ся в тім часі ніяка нація. Цікава річ. що народ, який перший на сьвітї поставив ностулит национальное" держави, не тільки не має до нині самостійної управи, але ще стоїть відсуджений від права, навіть від імени осібної нации.

Гадяцкі постуляти — се найвищий шпиль нашого осьвідомленя яко нации — та всеж таки сьвят-куваннє того Факту щорічним сьвятом немислиме. Має сей Факт свою Ахіллеву пяту, яка подавала колись велику ідею з її подвижниками, а до нині не засклепилась її рана. Гадяцку умову уложено з Поляками як унію. Вікове жите научило наш народ, як оцїшовати хоч би які ідеальні умови з тою зарозумілою на своє панство нацією. Серед мас витворилась

ненависть до "Ляхів", якої до нині затерти не можна. Як піднесемо Факт Гадяцьої умови як велике діло — заходить потрійна небезпека:

1. Партія угодова з Поляками може иіднсстіг

сей "акт як сьвітило нашого дальшого поступован"

в злуці з Поляками, що грозить нашій самостійній

екзистенції супроти нахабности нольсісого ослабленого в собі режіму.

2. Партія москвофільска піднесе в очах мас осьвячене того Факту ворожого Росії як пролв української зради Полякам свого народу і кликне до мас :

Проч з Українцями !

3. Сам люд не прийме того сьвята як своє національне сьвнто ізза того, що сей Факт був компромісом старшин з найбільшим його ворогом, Польщею, яка віками явних насильств виробила в масах ненависть до усього, що польське.

Як небудь затирало-б ся угодово-польский характер Гадяцьких постулятів перод людом смертю Виговського, розстріляного Поляками — всеж така тому історичному Фактови не достає сили, не достає авреолі слави, що поривалаб маси що року в означений день смерти Виговского.

Галицьку умову можна сьвяткуваїи, почавши від 250-лїтпої річниці що 10 літ, але що року сьвятку-вати її не вдасть ся так, як вимагала би потреба осьвідомлюваня люду великими народними сьвятами.

Аби що року пірвати маси до висоти національного одушевленя, потреба вишукати такий Факт, в якім проявляв би ся триумФ нашої сили, нашого чину. Після .мене таким чином день триумФального в' ї з д у Богдана Хмельницкого по таких битвах як : Жовті Води, Корсунь, Пілявці, Зборів — в'їзд до Київа в присутпости єрусалимського патри-ярха. в'їзд гетьмана, що Фактично тряс тоді східною Европою, а украіньский народ учинив паном на своїй землі. При проголошеню того сьвята належить підносити так сю подію, аби хиба подвигу Богдана не ослабила авреолі того чину в очах люду.

%Сам триумФ, сам спомин великих иобід Чютрясе кождим серцем, злучить усї верстви одним храмом сьвягочности того дня, кине думки усіх в минувшість, зверне уми і стремлїню в будучність з запитом : Чи буде ще коли український народ таким паном на своїй землі ? — Буде! — прогомонить кожде серце в той сьвятий день кождого року. Так і сотворить ся но-чуте слмосьвідомости національної у всіх одиниць, певність себе гордість на свій народ, до якого належати нині вже уважаеть ся честию.

Члени "Союза", "Сокола** і "Січии та закордонних товариств повинні взяти на себе переведене того сьвята у всіх селах, містах і столиці' кождого року.

Таким чином я раджу зробити день в триумФаль-ного в'їзду Богдана до Київа, як прояв нашої сили — щорічним сьвятом, а сьвяткувати роковини Гадяцьких постулятів — як прояв нашої національної сьвідомости що десять літ, почавши від 250-лїтних роковин 1908 року.

Справа торжественного похорону мощів Івана Виговського насуває мені гадку, яка переведена в чин може мати велике значіне для национального вихована нашого народу. Тому

даруйте, що ири тій нагоді поставлю справу ширше з всеукраїньского становища...

Правда, як що найдуть ся мощі Івана Вигов-ского в Галичині, яка не много мае таких памяток лучности з царскою Україною, — в інтересі цісарської України е задержати їх у себе, спровадити до Львова як народний талізман, що доси пригадував би Галичанам їх звязь з царскою Україною, поки стремлїнве до сполуки всіх земель "Вільної України" не стане ся чином.

Надїем ся, що ціла українська інтелїґенция приложить руку до того, щоби підчас великого сьвята не було нї одного міста, нї одного села, ні одного товариства, що не вислало-б своїх заступників з прапором від себе, аби за мощами великого гетьмана Великого Князівства України ішов увесь український народ. Не улягає сумнївови, що і закордонна Україна вишле з усїх усюдів своїх послів на велике сьвято.

Не знаю, як скоро дасть ся перевести та сама думка в царській Україні. але вже теиер повинна вона кидатись сьвітляними огнями по усїй країні : Україна мусить виявити свою ідею самостійно-сти на' зовні монументальним чином, що не тільки був би протестом проти царського централізму, але ще лучив би цілий парододним сьзптим місцем, куди линули б думки усїх Українців із найдальших окраїн цїеарщини і царскої України.

Національний український Пантеон!

Так. у Київі мусить станути Національний український Пантеон, мусим позбирати і зложити в Київі кости усїх своїх борців-мучевиків, розсипані по цїлім просторі від Білого до

Чорного моря ! Мусим поста вити сьвятиню з вівтаром ідеї, яка має пронизати ся евом всі одиниці нашого народу !

Позбираймо кости наших героїв кидані тиранами по чужих країнах і глухих закутинах, збудуймо їк пантеон в Київі. осьвітїм їх постати і дїла величавим сьвітлом в очах мас, спровадьмо їх серед гомону труб і дзвонів до матери наших городів! А потім висилаймо наші жінки і діти до тої сьвятинї, нехай матері показують дітям кости наших героїв, нехай запалюють серця грядучого покоління огнем великої ідеї, за яку вони накладали головами ! Приведім до очий люду мощі нашого великого терпіня, аби прозрів, хто ми, чиїх батьків діти! ч

І цїлій масі стане серце бити ся живіпше. як під окликом не меньше важних економічних кличів, а на її-чолї стане иоколїне горде на своє "я", на свою народність, на душу свою високу і заговорять нашою мовою ҐЄНЇІ, ЩО дрімають в глубинї нашого ґег нїяльного народу !

Тоді певно не буде говорити мужик, що він тільки православний чоловік, а ніяка інтелігентна мати не буде кормити свої діти чужою мовою, що не-спосібна висловити нашого духа. Хто чує душу під словами нашої мови, той до нинї не вирік ся своєї мови; а хто в кров і кість своєї дитини, — будь він навіть "український патриот" (!) — вливає чужу музику слова, — сей робить злочин проти розвитку своєї нації, а тим самим проти розвитку цілої культури...

В інтересі поступу культури лежить розвій но і вого молодого народу, що має таку виразьну ФІЗИОҐНО-мію; присилуваний до сумішки з чужими собі елементами сусїдних народів, впроваджує тільки діссонанс в культуру, яку заступають оба народи: польский і росийский. Завдяки своїй окремій ФІЗИОҐНОМІЇ, своїй душі, зовсїм чужий "обом народам

— український ґе-нїй мстить ся за насильство на обох націях, розса джуючи їх держави. Повалив Польщу, розточив централістичний устрій Росиї реііубліканьским духом, а до нині висить мечем Дамокля над обома народами. Що елемент української душі чужий їм; доказом хочби і се, що обі нації за пізно, або зовсїм не розуміють тої струї, яку вносить невмирущий українській дух в їх орґанїзм, (Вортняньский. Гоголь, Короленко, Оржехов-ский, Словацкий. Вернигора, Залеский і много инь-ших) і сходять завдяки тій струї на дороги, що противні їх національному характсрови, або набирають ся дикої нахабности на чуже, негідної культурних людий...

Україна позбавлена спромоги самостійного розвитку не дасть здавити себе, як не дала через тільки сотень літ, все має готовий протест, невдоволенє та бупт — все буде елементом деструктивним ! Щойно повна свобода розвою українського духа задоволить велику Тугу пароду, який має відограти визначну ролю в історії культури.

Народ що витворив такі високі чутєм і артизмом пісні та думи, що в часі своєї сили козацької мав най-висшу просьвіту з усіх Славян, що в житю родиннім витворив таке культурне право і погляд на иодруже, якого щойно тепер добиваєть ся західна Европа ^ нарол, що перший в новітній культурі поставив індивідуалізм за основу етики (Сковорода), народ що перший вивісив стяг революції демократичної і сироміг ся на такі великанські рухи, народ, що перший поставив постулят національно; держави (Впговський), народ, що видав десятками такі великі іпдивідуаль-ности на всіх полях, які ще не доцїнено ізза вузкої точки нашого сьвітогляду — такий народ не дасть з'асимілювати себе народам зовсім противного характеру і має перед собою будучність, бо лінія ного житя іле в гору і прийде час ного слова серед людства — а від виховання залежить, чи се буде скорше чи пізніше...